

Quæstionum, Et Resolutionvm Legalium Libri Duo

Quæstionum, Et Resolutionum Legalium Libri Duo - Quorum Prior in duas Partes divisus, continet Resolutiones Beneficiales, Canonicas Et Regulares: Secundus Controversias Civiles determinat

Tonduti, Pierre François de

Lugduni, 1683

Cap. XVII. Quando census fuit conceptus in certo numero duplarum Hispaniæ, fezenorum, dicatorum & alterius monetæ albæ in contractu designato, & conventum fuerit quod in casum extinctionis ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98367](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98367)

1 Quæstio ista in varia capita dividenda est: Aliqui enim sunt exactores, qui simpliciter ad exigendum sunt deputati, & pecuniam domino singulis hebdomadis vel mensibus reddere tenentur, aut eas in caplis domini reportare; vel sunt simplices custodes pecuniarum sui domini, vel Principis, qui eam domino quandoque voluerit reddere tenentur; & hi omnes prohibentur ex pecunia domini negotiari, neque possunt commutare pecunias grossas pro minutis, aut alias ex pecunia domini negotiari, vel lucrum capere, ut ostendit Peregr. consil. 94. num. 7. in 1. 2. & 5. casu, volum. 3. post Bart. in l. 1. Cod. de auri publici persecutor. lib. 10. & idem Peregrin. in tract. de jur. Fisc. lib. 6. tit. 3. num. 8. & sequentib.

2 Alii sunt exactores qui habent facultatem solvendi creditoribus domini iuxta mandata & indicationes sibi faciendas à domino, vel à Consulibus, aliisve administratoribus Communitatis; & hoc casu si solvendo creditoribus aliquid lucentur mediante solutione facta in minori moneta, aut si super majori auroreum valore aliquid lucentur componendo cum creditoribus; lucrum inde perceptum licet ad eos pertinet. Cuman. consil. 178. Theaurarius, in fine 2. dubii. Dec. consil. 6. col. 2. vers. tercio istud. Peregr. d. tit. 3. num. 10.

3 Idem dicendum est, si exactor colligat pecunias domini, cum obligatione reddendi computa in fine cuiuslibet anni, quia tunc est debitor quantitatis; & ideo sicut periculo suo cedit pecunia exacta, ita & utilitas. Dec. d. consil. 6. Peregr. d. tit. 3. n. 11.

In casu particulari cuiusdam exactoris, Dixi per illam rationem licitum ipsi fuisse lucrari componendo cum creditoribus Communitatis, quia factum fuerat pactum quod singulis annis in festo Sanctæ Magdalene fieret taxatio auroreum, & quod ipse ad illum valorem teneretur; & sic erat debitor quantitatis; & propterea poterat periculo suo de illis pecuniis negotiari, ut ad longum explicat Alciat. consil. 100. alias consil. 12. lib. 5. ubi ostendit Theaurarios Principum de pecuniis dominorum negotiari posse mediâ commutatione monetarum, ut fuit per eum ibi.

4 Sed tamen in alio diverso casu, propter facti circumstantias, ex quibus non raro diversitas juris emergere solet, contrarium Respondi: nempe exactorem teneri erga Communitatem ad excrescentiam valoris extrinseci auroreum, in quibus concepta erant debita indicata. Quia exactor erat obligatus singulis annis decimam partem suæ exactiōis solvere, convertendam in extinctionem creditorum Communitatis; quod tamen pro parte dumtaxat adimpleverat: residuas verd pecunias quas præ manibus habebat, non solvebat creditoribus, nec Communitati; sed nequidem offerebat: imò factis pluribus executionibus & interpellationibus ex parte Communitatis, semper variis diffugiis, tergiversationibus & salvis conductibus utebatur: ideo negari non poterat quin esset in mora, & culpa maxima, & Communitas in damno evidentissimo. † Erat quidem in mora irregulari, quia Communitas utitur jure minorum, quorum favore ipso jure sine interpellatione contrahitur mora irregularis, l. in minorem, Cod. ex quib. caus. in integr. restit. Vicent. de Franch. decif. 16. qua de re videudus est Gaspar Roderic. de annis redit. lib. 3. quæst. 7. num. 92. Castrenf. & alii in d. l. in minorum.

5 Erat verd in mora regulari, propter varias interpellationes, tam judiciales quam etiam extrajudiciales. Ludovif. decif. 5. n. 7. stante igitur morâ, non est dubitandum quin exactor teneatur ad majorem valutam scutorum, quæ contingit ante obligationem

7 summarum debitatum per ipsum factam: † cum obla-

tio non potuerit tollere moram jam incursum. Theaur. decif. 174. n. 4. Duard. de censib. §. 3. de cens. solut. q. 6. n. 28. & sæpius in superioribus capitibus diximus.

Quoad verd majorem valorem, qui contingit post oblationem, respondi exactorem ad illam non teneri: quia licet ad impediendum cursum usurarum, ultra oblationem, necessarium sit depositum; tamen sola oblatio liberat à præstatione illius interesse, quod oritur ex mutatione monetarum. Scacc. de commerc. & camb. §. 2. gloss. 5. num. 160. & sequentib. maxime num. 163.

Verum quidem est, quod exactor opponebat Communitatem etiam fuisse in mora, quia cum ipse esset oneratus solvere scuta duntaxat monetæ, seu trium librarum pro quolibet, spectabat ad Communitatem assignare ipsi, unde capere posset summam requisitas ad supplendum majorem illum valorem, sine quo creditores nolissent solutionem accipere; & sic mora cum mora compensanda est.

Sed ad hoc multis modis fuit responsum. Primò quia quando ex utraque parte debet adimpleri, inspicendum est quis prius adimplere teneatur, quando de eo per lectionem contractus potest apparere. Rota post tract. Zachie de obligat. camer. decif. 139. num. 34. Marefcot. lib. 1. var. resol. c. 89. n. 9. Gratian. disp. for. c. 1000. n. 21. Constabat autem exactorem teneri prius solvere summam principalem, eaque solutâ spectare ad Communitatem solutionem augmenti valoris auroreum; cum augmentum sine suo principali stare non possit, cap. accessorium, de regul. jur. in 6.

Secundò, quia obligatio exactoris nullam habebat connexitatem respectu ipsius exactoris, cum obligatione Communitatis, de solvendo majorem valutam; sed sive Communitas suppleret, sive non, semper firma remanebat exactoris obligatio; & sic non poterat opponi compensatio moræ, & non adimplementi respectu obligationis separatæ, & independentis; etiam si duæ illæ obligationes ex eodem contractu ortum haberent. Tusch. littera I, conclus. 150. n. 123. Natt. consil. 133. n. 5. Mantica. decif. 238. n. 2.

Tertiò exceptio non implementi non potuit opponi per exactorem; quia ob non implementum Communitatis nullum damnum passus est. Ludov. decif. 347. n. 11. & 20. Burat. dec. 371. n. 5. ubi plures allegat. Faciunt tradita per Tusch. d. lit. I, conclus. 50. n. 132. post Bald. consil. 315. n. 2. vers. ex his concluditur, lib. 2.

Quartò, quia exactor solvendo plurimas summam creditoribus Communitatis, post allegatū non adimplementum, etiam convertendo pecunias destinatas pro solutione summarum principalium, in solutione augmenti monetarum; censetur tacite ab ista exceptione recessisse. Ludov. decif. 75. n. 2. & 5. & decif. 577. n. 10. part. 1. recent. Gratian. decif. 159. n. 13. & 14. Burat. decif. 674. n. 13. & decif. 54. n. 14. & ibid. Addent. litt. C.

Et ita fuit judicatum adversus exactorem, qui condemnatus fuit ad interesse majoris valutæ scutorum usque ad diem oblationis per Arbitros à partibus nominatos, licet pendeat adhuc causa recursus ad arbitrium boni viri.

CAPVT XVII.

Quando census fuit constitutus in certo numero duplarum Hispaniæ, sezenorum, ducatonorum, & alterius monetæ albæ in contractu designato; & conventū fuit quod in casum extinctionis, restitutio fie-

30 Petri Francisci de Tonduti Sanlegerii,

ret in iisdem speciebus quibus supra, non minoribus in bonitate intrinseca, vel extrinseca, sine aliquibus patachis, aut alia moneta inferior, restituendas esse eandem species, eundemque numerum specierum, demonstratur copiosius, quam superius in primo capite.

SUMMARY.

- 1 Moneta imaginaria qua dicitur.
- 2 Quando nihil conventum fuit in pacto redemptivo, restitutio sortis fieri potest in quacunque moneta non reprobata, habito respectu ad bonitatem intrinsecam tempore venditionis census, & ad extrinsecam, qua est tempore redemptionis.
- 3 Si conventum fuerit de certa moneta specie restituenda, illa restitui debet; aut si facile non reperitur, alia aequivalens reddi debet.
- 4 Ex generali consuetudine una moneta solui potest pro alia.
- 5 Explicatur decisio Rotæ 149. part. 2. recent. & 218. apud Duard. post tract. de censibus.
- 6 Expenditur doctrina Thesaur. Iur. in tract. de monet. part. 2. quaest. 38.
- 7 Promissio scutorum trium librarum pro quolibet, non impedit quin eadem species, idemque numerus reddatur, quando species sunt certa; & ipsæ species sunt promissæ.
- 8 Bartol. in l. Paulus, num. 10. ff. de solut. salvatur à contrarietate.
- 9 Explicatur mens Brun. in tract. de monet. limit. 8. num. 5. & Scacc. de commerc. §. 2. glof. 5. num. 187. & 188.
- 10 Rejicitur decisio Putei 145. lib. 2. Vide cap. 1. n. 15.
- 11 Sufficit promitti easdem species, licet non dicatur in eodem numero, contra nonnullorum sententiam: & expenditur Consil. Cravet. 47.
- 12 Idem est promittere restitutionem in iisdem speciebus, & in eisdem speciebus.
- 13 Pactum continens inaequalitatem inter debitorem & creditorem, circa augmentum monetarum, iniustum est, & suspectum.
- 14 Pactum de restituendo in iisdem speciebus non minoris valoris, nullam continet iniustitiam, nec inaequalitatem inter debitorem & creditorem.
- 15 Pactum de restituendo sortem redditus in bona & grossa moneta, sine patachis, non derogat promissioni de restituendo in iisdem speciebus.
- 16 Superfluitas ad tollendam dubitationem toleratur.
- 17 Dilectio alternativa resolvitur in conjunctam, quando post promissionem restitutionis faciendam in iisdem speciebus monetarum, adjecta est clausula ejusdem, vel non minoris bonitatis extrinseca, vel intrinseca.
- 18 In contractibus illa debet fieri interpretatio, ut non sequatur incontinenti correctio.
- 19 Si alternativa non resolveretur in conjunctam, in prædicta promissione restituendi easdem species eiusdem bonitatis intrinseca, vel extrinseca, oritur magna inaequalitas inter creditorem, & debitorem, in præiudicium ipsius creditoris.
- 20 Sicut pacta apposta in contractu census, non debent continere inaequalitatem in detrimentum debitoris annui redditus, ita nec debent illam continere in damnum & præiudicium creditoris.

Inter Communitatem Villæ Paternarum, & Clariss. D. Paulum Riberium Iurisconsultum magni nomi-

nis, fuit mota controversia circa restitutionem sortis annui redditus, quam Communitas prætendebat faciendam esse in moneta currenti tempore solutionis: quâ prætentione non obstante, fuit iudicatum, redemptionem in iisdem speciebus in contractu census dinumeratis faciendam esse. Ideo placuit hic adnectere quæ ipsemet in propria causa scripsit, nec non ea quæ nos quoque in ejus gratiam addidimus, ex quibus etiam Romæ decreta fuit executio sententiar, & Communitas ipsa censum juxta formam contractus in monetæ speciebus in contractu designatis, & secundum illarum valoris de tempore contractus persolvit.

Ad ostendendum quod Communitas Villæ Paternarum, volens redimere censum 25. scutorum venditum Dominæ Ludovicæ de Rodes, sub die 27. Ianuarii anni 1626. teneatur solvere heredibus d. Ludovicæ 43. duplas Italiæ, 120. duplas Hispaniæ, 40. ducatonos, 35. scutos sezenorum, & 8. scutos monetæ albæ, juxta promissionem factam à venditoribus dictæ pensionis in pacto redemptivo contentam; non obstantibus iis quæ ex adverso allegata sunt, sequentia paucis subiiciuntur.

In primis dicitur quod pretium dicti census, sive sit 500. scutorum, sive 1500. librarum, videatur consistere in moneta imaginaria. Censuum de censib. q. 84. n. 15. Scacc. de commerc. §. 2. glof. 3. n. 67. & sequentib.

Si nullum adesset pactum redemptivum, debitor pro redemptione census teneretur ad solutionem sortis, seu pretii 500. scutorum, seu 1500. librarum, in qualibet proba moneta, habito respectu ad bonitatem intrinsecam quæ erat de tempore contractus, & ad bonitatem extrinsecam, qualis repetitur tempore redemptionis. Censuum dist. q. 85. n. 2. 4. & seqq. Cancell. lib. 2. var. resol. c. 6. n. 138. & seqq. Beltrâm. ad Ludov. decis. 42. n. 7. & in eo omnes DD. cōveniūt, paucis exceptis.

Sed quando inter partes conventum est de solvenda certa specie monetæ, quæ de tempore solutionis reperitur, nulla adest difficultas: hoc enim casu vel est solvenda eadem species in corpore, vel alia quantitas alterius monetæ, cum qua tamen emi possit illa moneta deducta in obligatione: ut probat Beltrâm. ad Ludov. dist. dec. 42. n. 8. ubi Rotæ decisiones allegat. Idem fusè tradit Cens. dist. q. 85. n. 8. & seqq. ubi etiam Rotæ decisiones adducit.

In casu de quo agitur, venditores promiserunt pro redemptione census solvere dictam summam 500. scutorum in iisdem speciebus, quæ supra ab eisdem fuere receptæ; & in eodem contractu paulo supra expressum est, quod venditores pro pretio census receperunt 43. duplas Italiæ, 120. duplas Hispaniæ, 40. ducatonos, 35. scutos de sezenis, & 8. scutos monetæ albæ; consequenter talia corpora seu species monetarum sunt in obligatione: & illæ, quia de facili reperiri possunt, debent solui, aut aliæ æquivalentes, quibus mediantibus species promissæ haberi possint, si aliqua esset difficultas considerabilis reperendi tales species: attendita etiam generali consuetudine, de qua testatur Cens. d. q. 85. n. 9. quæ permittit solui aliam quantitatem alterius monetæ, cum qua posset emi illa moneta deducta in obligatione, ut aivat Beltrâm. d. decis. 42. n. 8. Cens. d. q. 85. n. 8. & 9.

Ejusdem sententiæ est Rota in recent. dec. 149. par. 2. ubi dicit, quod quando certa species promissa non reperitur tempore solutionis, debet fieri solutio in alia moneta, ad æstimationem tamen monetæ promissæ, inspecto tempore solutionis, ut ibid. dicit n. 5. quod convenit iis quæ dicit Beltrâm. d. dec. 42. n. 8. & reducendo ad praxim, si promissi fuerint decem aurei solares, debet tanta quantitas alterius monetæ solui, ex qua decem aurei solares hodie emi possint.

Idem dicitur à Rota, *decis. 218. apud Duard. in tract. de censib.* & ita antea decisum fuerat in *una Romana Pecuniaria, coram Penia*, ut videre est *decis. 683. part. 4. divers.* quam refert & sequitur Scacc. *de commerc. §. 2. gloss. 5. n. 177.*

Ex quibus apparet decisiones Rotæ ex aduerso allegatas, nimirum apud Duard. *decis. 218. & in recent. decis. 149. part. 2.* aperte tueri sententiam quam defendimus, quod quando promissa est certa species monetæ, ea debet solvi: & si non reperiatur, tanta quantitas alterius monetæ solvenda est, ex qua emi possint species promissæ: ejusdemque sententiæ est Antonius Faber, omnino videndus in *tract. de var. numm. debit. solut. c. 11. per tot.*

Doctrina insuper Thesaur. jun. in *tract. de augment. monet. part. 2. n. 58.* ex aduerso allegata, facile retorquetur: siquidem Thesaur. *d. n. 58.* sextum casum effingit, quando aureis præfixa est æstimationis; seu amplius additum fuit, quod illi aurei fuerunt soluti in tot crozonis, ducatonis, vel aureis; ita quod apparet in qua specie factum est mutuum: & duo membra distinguit; aut enim (inquit) in eadem specie soluta, promissa fuit restitutio; & tunc non est dubitandum quin eandem speciem solvere teneatur debitor, quam promissit: (idem supra firmaverat in *1. casu, dicta part. 2. n. 16.*) & in his terminis nos versamur, ut paulo post dicemus.

Sed si (ut subjungit Thesaur. *dict. n. 58.*) nihil dictum sit, hoc est, non promiserit debitor in eadem specie restituere, tunc querit ibi Thesaur. utrum debitor ad ejusdem speciei restitutionem cogi possit, & ad quem pertineat lucrum, vel damnum augmenti monetarum; & hoc secundum membrum ad casum de quo agitur, non pertinet; sed primum membrum duntaxat, quod ipse Thesaurus resoluit ad favorem nostrum: & sic Thesaurus *d. n. 58.* dicit contrarium ejus ad quod allegatur.

Nec dubitandum est, quin ipsa corpora, seu species quæ fuerunt dinumeratæ, sint in obligatione; licet promissio concepta sit sub hac verborum formula (dictos 500. aureos trium librarum pro quolibet, in iisdem speciebus) clara enim est doctrina Bartoli in *l. si quis stipulatus fuerit decem in melle, n. 3. ff. de sol. quod quando species sunt certæ, illæ dicuntur esse non solum in solutione, sed etiam in obligatione: Bartolum in eo loco sequitur Rota *d. decis. 149. n. 4. part. 2. in recent. & decis. 218. n. 4.* apud Censum post *tr. de cens.**

Neque Bartolus sibi contradicit in *d. l. Paulus, n. 10. ff. de sol.* ut nonnulli male crediderunt, quia Bart. in *d. l. Paulus*, loquitur quando floreni, (in nonnullis enim regionibus florenus est certa species monetæ) seu species promissæ, sunt incertæ, & ideo sunt duntaxat in solutione, & summa debita est in obligatione, nisi (ut subjungit Bartolus) floreni, seu species sint æstimate. In casu nostro species sunt certæ, & determinatæ; cum dictum fuerit, restitutionem esse faciendam in eisdem speciebus, quæ supra fuerunt receptæ, ut infra latius dicetur.

Ideo cavendum est à Bruno in *tract. de monet. lim. 8. n. 5. & 6. & Scac. de commerc. §. 1. gloss. 5. n. 187. & 188.* eorum enim dicta possunt procedere quando species florenorum, ducatonorum, aut cavallororum, quæ promissæ sunt restitui, non sunt certæ & determinatæ; tunc nisi adjectum sit, *eandem æstimatione*, periculum & commodum augmenti, & decrementi valoris monetarum pertinet ad debitorem. In casu nostro, ut dictum est, species sunt certæ & determinatæ: ideo sunt in obligatione, & commodum vel incommodum augmenti vel decrementi æstimationis spectat ad creditorem, & debent restitui vel species pro-

missæ, vel alia quantitas alterius monetæ, ex qua tempore solutionis possent emi species deductæ in obligatione, ut initio diximus ex Beltram. *d. dec. 42. n. 8.*

Adde quod partes ex abundanti conveniunt in dicto pacto redemptivo, quod eadem species à debitoribus receptæ, paræ & æqualis æstimationis, nimirum valoris extrinseci, restituerentur, ut nos infra latius ostendemus super dictione *non minores*, sed hæc expressio non erat necessaria, ut proximè diximus.

Nec dicatur, promissionem factam à debitoribus de reddendis iisdem speciebus, debere intelligi, rebus sic stantibus, non autem quando ex post auctus est valor extrinsecus monetarum, ut videtur tenere Puteus *decis. 145. n. 5. & 6. lib. 6. in correctis*, quæ aliàs erat *dec. 149.*

Quia d. decisio Putei non est decisio Rotæ, sed potius suffragium ipsius Putei valde mendosum & corruptum, & aperte reprobatur à Rota, ut videre est *decis. 653. n. 3. in fin. & decis. 686. n. 2. versic. qua verò deducuntur, part. 4. divers.* & Rot. apud Cens. *dec. 216. n. 6.* & directè repugnat *decisioni 149. part. 2. recent.* & aliis decisionibus supra per nos allegatis.

Non obstat si dicatur in casu de quo agitur, promissionem fuisse quidem factam redimendi censum in eisdem speciebus, quæ dinumeratæ fuerunt pro pretio census; sed non fuisse dictum, quod idem numerus specierum solveretur: ideo debet sufficere, si debitores solvant eandem species promissas aureas, & argenteas, licet in minori numero; dummodò tamen, habito respectu ad æstimationem currentem tempore solutionis, conficiant dictam summam 500. scutorum, vel 1500. librarum.

Respondetur enim hanc fuisse opinionem moderni cujusdam, qui in quæstionibus sub incerto authore positis, inter tractatus monetarum, quæst. 7. per totam, fol. mibi 177. aperte reprobatur Cravet. *consil. 47.* & concludit quod licet promissio redimendi facta sit in similibus speciebus quæ fuerunt receptæ, sequuto tamen augmento valoris extrinseci monetarum, debitor consequatur tale lucrum, & non teneatur solvere eundem numerum specierum monetæ.

Hæc tamen opinio moderni illius Doctoris communiter damnata est, & dictum Cravetæ consilium 47. communiter à Doctoribus recipitur, & approbatur, ut videre est apud Budel. *de monet. c. 9.* Solam *de monet. cas. 3. 9. & 14.* Thesaur. jun. *de augment. monet. part. 2. n. 16. & sequentib.* Berlich. *lib. 2. conclus. 26. n. 71. & sequentib.* & optimè omnium rem explicat Faber *tract. de variis nummar. debit. solut. c. 11. versic. sed et si non proponeretur, & versic. unde sit.*

Craveta itaque dicto *consil. 48.* vult quod si debitor promiserit restituere summam debitam in eisdem speciebus, vel in similibus speciebus, talia verba debent intelligi non solum de eadem bonitate intrinseca, sed etiam de eodem numero specierum: ut probat eodem *consilio, n. 3.* cum similitudo debeat includere identitatem numeri.

Item Craveta se fundat in relatione facta ad species receptas à debitore, quæ cum repetiatur certæ, & specificatæ, relatio debet fieri respectu omniū qualitatum: & sic ratione numeri, ut dicitur in *d. consil. 47. n. 4.*

Dices in consilio Cravetæ promissionem reperiiri conceptam in similibus 6000. scutis; & sic numerum fuisse designatum in promissione.

Respondetur, Doctores de materia tractantes non facere vim in promissione, in qua numerus est designatus; sed in eo duntaxat quod dictum fuit, in similibus speciebus, vel in eisdem speciebus: vel quod relatio facta fuerit ad species certas, & determinatas, & in receptione specificatas.

Et Thesaurus jun. *d. tract. de monet. part. 2. n. 16.*

C 4 casum

casum omnino huic nostro similem proponit, sicut & Sola de monet. c. 19.

- 12 Et dictio in *isdem*, æquivaleret dictioni in *toridem* speciebus, ex ipsius moderni Doctoris sententia, & observat Budel. d. c. 9. Faber d. c. 11. ad quos recurrendum est.

Et quod sufficiat dicere in *isdem* speciebus supra receptis, probatur ex Budel. d. c. 9. infiguratione casus, & Fabro d. c. 11. col. 6. vers. sed et si proponeretur, & vers. fin. pag. 834. in fine, & c. 7. vers. places enim, fol. mihi 806. & vers. quod vero idem *Parisiensis*, pag. 814.

Nec obstat quod dicitur à quibusdam Theologis, verba *non moindres*, inducere inæqualitatem, inter emptorem & venditorem census: & sic injustitiam.

- 13 Quia vera est conclusio, & à Iurisconsultis approbata, quod pactum quod solius creditoris utilitatem respicit, & nullum commodum asserere potest debitori, suspectum est, & injustum. Berlich. lib. 2. conclus. 1. n. 44. & conclus. 36. n. 38.

- 14 Sed Respondetur erroneè deduci, quod ex talibus verbis resultet inæqualitas inter debitorem, & creditorem; siquidem dictio *non moindres*, significat paris, vel æqualis bonitatis monetam, per l. non minorem, & ibi Batt. C. de transact. Valq. lib. 2. controvers. c. 67. n. 2. Mantic. de tacit. convent. lib. 26. tit. 9. n. 14.

Intentio partium fuit, ut redemptio fieret in speciebus non minoris, nec majoris valoris. Sol. d. casu 19. & dum contrahentes voluerunt reddi easdē species, intellexerunt quod idem, non minor numerus redderetur: ut ait Thesau. d. p. 2. n. 16. ubi sub dictione non minoris numeri, intelligit Thesaurus de pari, vel æquali.

Pactum sanè esset injustum, si in casum augmenti æstimationis monetarum, species ipsæ, vel corpora restitui deberent; & in casum decrementi æstimationis quæ erat tempore contractus, restituenda esset; & id quod deficit, suppleretur à debitore, ut explicat Berlich. lib. 2. conclus. 36. n. 69. & 70.

Dum eadem corpora restitui debent ex augmento vel diminutione valoris, tam intrinseci, quàm extrinseci monetarum, potest adesse damnum, aut utilitas utriusque, tam debitoris, quàm creditoris. Si valor extrinsecus monetarum fuisset diminutus, debitor non posset cogi ad supplendam diminutionem resultantem ex decremento valoris extrinseci; & creditor cogi posset ad recipiendum eundem numerum specierum quem dederat, licet essent minoris æstimationis; & sic lucraretur, ut declarat Faber d. cap. 11. vers. ad objectionem *Parisiensis*; & vers. ad secundum, & Rota d. decis. 149. n. 7. part. 2. recent.

- 15 Nec etiam obstant verba illa, in *grossa & bona moneta, sine patachiis*.

Hoc enim fuit additum ad maiorem expressionem, eo quod species numeratæ venditoribus erant bonæ & grossæ, absque ulla minuta moneta. Neque ideo datur venditoribus electio solvendi in qualibet moneta ad libitum; in eadem enim clausula, & oratione fit relatio ad species supra dinumeratas: ut jam ostendimus.

Quinimò, etiam si talia verba, de *bona & grossa moneta*, deberent intelligi de aliis speciebus quàm supra receptis, quia fortan fuisset dictum in *isdem* speciebus, aut bona & grossa moneta, hæc facultas solvendi in bona & grossa moneta, non efficeret quin eadem species essent in obligatione, & cōsequenter quin earum æstimatio, & nō grossa moneta esset attendenda: ut post Bald. & Socin. jun. in pūcto firmat Rota apud Censum dec. 218. n. 2. & 3. & hoc casu grossa moneta non esset equaliter deducta in obligatione, quia non contineret summā certā, ut post Batt. in d. l. si quis stipulatus fuerit dec. in mille 57. ff. de sol. Grat. conf. 17. n. 16. lib. 2. subiungit Rot. d. dec. 218. n. 4. apud Censum.

Poterant sanè omitti illa verba, sicut ea quæ sequuntur, *non moindres*; quia clausula in *isdem* speciebus in quibus fuerant receptæ, omnia necessaria comprehendit: † sed superfluitas toleratur ad tollendam dubitationem. Craver. conf. 70. n. 29. & seq. Mantic. de tacit. conv. lib. 2. tit. 12. n. 31. & de conject. li. 3. tit. 6. n. 3. & 8. Quidquid sit, illa Notariorum tautologia, & verborum abundantia partibus nocere non debet.

Quod subijcitur de illis verbis alternative positis, *intrinseque, ou extrinseque*, nihil est. Dicitur enim *Aut* quandoque resolvitur in conjunctivam, juxta subjectam materiam: Tusch. in verb. Dicitur, conclus. 244. n. 8. dictio autem *sive*, est disiunctiva verborum; sensum tamen conjungit, & in effectu habet vim copulæ. Rota decis. 100. n. 13. part. 5. recent.

Intentio partium fuit, ut eadem species redderetur paris, vel æqualis valoris; sive de intrinseco, sive de extrinseco valore agatur; † & si secus diceremus, in eadem oratione se correxissent; quod dici non debet, l. non ad eas. de condition. & demonstration. Surdus confil. 445. n. 33. Ludovis. decis. 297. n. 3. Rota recent. decis. 407. n. 5. part. 4. & decis. 140. n. 7. part. 7.

Cum ex pacto redemptivo eadem species receptæ, id est idem numerus specierum & corporum debeat restitui, ut supra probatum extitit; partes habuerunt respectum ad parem, vel æqualem valorem, sive extrinsecum, sive intrinsecum, non obstante augmento aut diminutione valoris postea contingente.

Et si dictio *Aut*, daret electionem debitoribus respectu valoris intrinseci & extrinseci specierum, ultra correctionem & contrarietatem in eodem capitulo existentem, resultaret magna inæqualitas pacti, & injustitia in detrimentum creditoris: nam diminuto valore intrinseco specierum monetæ, & remanente valore extrinseco qui erat tempore contractus, creditor cogeretur recipere species auri & argenti deterioris ligæ, & ponderis, quàm essent illæ quas numeravit pro pretio census; prout etiam remanentibus speciebus monetæ in eodem intrinseco, & aucto valore extrinseco, cogeretur creditor minorem numerum specierum recipere eis, quas de tempore contractus numerasset, quod esset valde damnosum debitori, qui non potest cogere debitorem ad redimendum; sed è contra ipse cogitur ad libitum debitoris pati redemptionem, & extinguere. † Et nos supra firmavimus non debere contractum claudicare, & pacta in contractu census apposta, debere equaliter respicere damnum & commodum emptoris, & venditoris: ex Berlich. lib. 2. conclus. 36. n. 38. & aliis superius citatis.

CAPVT XVIII.

Continuatur hoc capite eadem quaestio, quæ in præcedenti, de pacto restituendi in non minori bonitate intrinseca, & extrinseca, in bona & grossa moneta, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Non est inconueniens verba inculcari ad tollendam dubitationem.
- 2 Clausulam en bonnes & grosses especes, sans aucuns patacs, non alterare dispositionem præcedentem, in qua clarè præmissa est restitutio eandem specierum, probatur exemplo familiaribus.
- 3 Alternativa habet vim copulæ, ne sequatur correctio in eodem instrumento.

4 Clausula